धातैवेत्येवकारव्यावर्त्यान्परपक्षानुपन्यस्यति केचिदिति कर्मस्वेवपुरुषस्यसामर्थ्यमस्तीतिकर्मैवप्रधानमितिमीमांसकाः दैवंआदित्याद्यापहाएवसदसत्फलदातारइतिदैवज्ञाः स्वभावएवेतिस्वभाववादिनो बाह्याः॥१९॥ एतेषांसमुच्चयमतमाहपौरुषमिति अपृथग्भूताइतिच्छेदः दैवंकर्मचस्वभावानुगृहीतंफलायवर्ततेऽतस्त्रयएतेसमुदितानतुतेषांविवेकंपृथग्भावंएकैकस्यप्राधान्यंइच्छंतिकेचन ॥२०॥आर्हतमतमा हएतमितिश्लोकपादत्रयेण एतंविषयंभूतादीनांनानात्वेकिंकारणमितिचिंतायाविषयमेवमितिविशिष्यनब्रूयुः ननिर्वक्तुंशक्यमित्यर्थः एवंनचेत्यपिनब्रूयुः अनिर्वाच्यत्वमपिनेत्यर्थः नन्वेकैकश्येनकर्मदैव योःकारणत्वंसुवचंदुर्वचंवास्तु समुच्चितयोस्तुसुवचमित्याशंक्याह उभेचनब्रूयुरिति अस्तुतर्हितयोरपिदुर्वचमित्याशंक्याह अनुभेचनब्रूयुरिति उभयव्यतिरिक्तमपिकारणंनेत्यर्थः कर्मस्थाइत्यार्हतानांयौगि कंनाम तेहिकर्माष्टकवशादेवजीवानांबंधस्तप्तशिलारोहणादिनानिर्जराख्येनधर्मेणैवचमोक्षइतिवदंति सिद्धांतमाह सत्वस्थाःसमदर्शिनइति अयमर्थः श्रुतौकिंकारणंब्रह्मेत्युपक्रम्यकालःस्वभावोनियतिर्य दृच्छाभूतानियोनिःपुरुषइतिचिंत्यमितिकालइतिदैवज्ञानांस्वभावइतिपरिणामवादिनांसांख्यानांनियतिरितिकर्मवादिनांमीमांसकानांयदृच्छेत्यनियमवादिनामार्हतानांभूतानीतिलोकायतानांपुरुषइतितट

केचित्पुरुषकारंतुप्राहुःकर्मसुमानवाः॥ दैवमित्यपरेविप्राःस्वभावंभूतचिंतकाः॥ १९ ॥ पौरुषंकर्मदैवंचफलवृत्तिस्वभावतः ॥ त्रयएतेऽपृथग्भूतानविवेकं तुकेचन॥ २० ॥ एतमेवचनैवंचनचोभेनानुभेनच ॥ कर्मस्थाविषयंब्रूयुःसत्वस्थाःसमदर्शिनः ॥ २१ ॥ तपोनिःश्रेयसंजंतोस्तस्यमूलंशमोदमः ॥ तेनस र्वानवाप्नोतियान्कामान्मनसेच्छति॥ २२॥ तपसातदवाप्नोतियद्भूतंसृजतेजगत्॥ सतद्भूतश्चसर्वेषांभूतानांभवतिप्रभुः॥ २४ ॥ ऋषयस्तपसावेदानध्यैषंत दिवानिशं॥ अनादिनिधनाविद्यावागुत्सृष्टास्वयंभुवा ॥ २४॥

स्थेश्वरवादिनांचजगत्कारणविषयेमतान्युपन्यस्य तेध्यानयोगानुगताअपश्यन्देवात्मशक्तिंस्वगुणैर्निगूढामित्यनुभवबलेनसिद्धांतःकृतः देवःप्रकाशमानोयआत्माप्रत्यग्वस्तुतद्रूतांशक्तिमेवकारणमाहुः स्व गुणैःसत्वरजस्तमोभिर्युक्तामपिपरीक्षादशायांनितरांगूढां तस्याःकार्यमात्मनोजगद्भानंप्रत्यक्षंसातुनप्रत्यक्षारज्जूरगहेत्वज्ञानवदितिश्रुत्यर्थस्तदेतदाह सत्वस्थाःरजस्तमोरहितेऽतःकरणेसत्वेसंप्रज्ञातावस्थायां तिष्ठंतितेसत्वस्थायोगिनः समंब्रह्मैवकारणत्वेनद्रष्टुंशीलंयेषांतेसमदर्शिनः ब्रह्मैवकारणमितिपश्यंतीत्यर्थः ॥ २१ ॥ ब्रह्मप्राप्तेःसाधनंफलंचाह सार्धद्वाभ्यां तपइति तपोयोगः निःश्रेयसंमोक्षहेतुः शमोमनो निग्रहः दमोबाह्येंद्रियनिग्रहः तेनतपसा तथाचश्रुतिर्योगिनांसर्वकामावाप्तिंदर्शयति विशुद्धसत्वःकामयतेयांश्चकामांस्तंतंलोकंजयतेतांश्चकामानिति जयतेप्राप्नोति कामान्विषयान् ॥ २२ ॥ तपसेति तत् ब्रह्मदर्शनंब्रह्मभावःसर्वेश्वरत्वंचयोगस्यैवफलमित्यर्थः ॥२३ ॥ अध्यैषंतप्राग्जन्मन्यधीतान्योगबलेनैवस्मृतवंतः अनादीतिश्लोकस्यउत्तरार्धंआदौवेदमयीदिव्यायतःसर्वाःप्रवृत्तयइतिज्ञेयं क्वचित्तददर्शने पिशारीरकसूत्रभाष्यादौपुस्तकांतरेषुचदर्शनात्स्वयंभुवायोब्रह्माणंविदधातिपूर्वंयोवैवेदांश्चप्रहिणोतितस्मैइतिश्रुतेःपरमेश्वराल्लब्धवेदेनउत्सृष्टाशिष्यप्रशिष्यसंप्रदायक्रमेणप्रवर्तिता ॥ २४ ॥

Digitized by Google